

PERUSTURVAN JA TERVEYDENHUOLLON PALVELUALUEIDEN SUUNNITELMA SISÄISEN VALVONNAN SELONTEOSTA VUONNA 2021

Johdanto

Kuopion kaupunginhallitus hyväksyi 8.2.2021 sisäisen valvonnan, sisäisen tarkastuksen ja riskienhallinnan vuosisuunnitelman vuodelle 2021. Kuopion kaupunginhallituksen hyväksymä sisäisen valvonnan yleisohje on tullut voimaan 1.1.2012 ja Kuopion kaupunginvaltuuston hyväksymä riskienhallintapolitiikan asiakirja 1.4.2014.

Tämä on tarkempi ohje Kuopion kaupungin perusturvan ja terveydenhuollon palvelualueille sisäisen valvonnan sekä riskienhallinnan selonteoksi vuonna 2021. Ohjeen avulla varmistetaan, että sisäinen valvonta ja riskienhallinta sekä niihin liittyvät käytännöt on asianmukaisesti järjestetty. Yksiköt palvelualueilla voivat laatia yksityiskohtaisempia ohjeita sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämiseksi, mutta ohjeiden tulee olla Kuopion kaupungin hyväksymien ja tässä ohjeessa esitettyjen periaatteiden mukaisia.

Tämän ohjeen taustalla on kuntalain kaksi pykälää. Kuntalain 115 §:n mukaan kunnanhallituksen on annettava tilinpäätöksen toimintakertomuksessa tiedot sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestämisestä ja keskeisistä johtopäätöksistä. Vastaavasti kuntalain 123 §:n mukaan tilintarkastajien on tarkastettava, onko kunnan sisäinen valvonta ja riskienhallinta sekä konsernivalvonta järjestetty asianmukaisesti.

1 Sisäinen valvonta ja riskienhallinta

Ylimmän johdon tehtävänä on vastata sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnasta. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan järjestäminen on osa palvelualueiden, niiden yksiköiden ja prosessien johtamista. Sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa toteuttaa palvelualueilla koko henkilöstö ja johto.

Sisäisellä valvonnalla tarkoitetaan kaikkia niitä toiminta- ja menettelytapoja, joilla varmistetaan, että henkilöstö, yksiköt ja prosessit toimivat niille asetettujen tavoitteiden ja toimintaohjeiden mukaisesti. Sisäisellä valvonnalla pyritään ehkäisemään ja paljastamaan virheitä, erehdyksiä ja väärinkäytöksiä. Näin toimien pyritään varmistamaan, että kunnan toiminta on taloudellista ja tuloksellista, päätösten perusteena oleva tieto on riittävää ja luotettavaa sekä lain säännöksiä, viranomaisohjeita ja toimielinten päätöksiä noudatetaan ja omaisuus ja voimavarat turvataan.

Sisäisen valvonnan osa-alueita ovat tavoiteasetannat, riskienhallinta, valvontatoimenpiteet, tiedonkulku ja viestintä sekä seuranta. Näitä voidaan kutsua myös arkikielellä välineiksi, joiden avulla tai joihin tukeutuen sisäinen valvonta ja riskienhallinta voidaan järjestää.

1.1 Tavoiteasetannat

Sisäinen valvonta kohdistuu kaikkiin niihin toimenpiteisiin ja menettelyihin, joilla varmistetaan **tavoitteiden saavuttaminen**. Sisäinen valvonta ja riskienhallinta kohdistetaan

- vaatimusten mukaisuutta koskeviin tavoitteisiin, joita ovat sovellettavien lakien, määräysten ja ohjeiden noudattaminen
- strategiaan tavoitteisiin
- tuloksellisuutta kuvaaviin tavoitteisiin
- kirjaamista ja raportointia koskeviin tavoitteisiin, joissa kohteina ovat kirjaamisen luotettavuus sekä raportoinnin sisällöllinen luotettavuus ja tekninen toimivuus

1.2 Riskienhallinta

Riskienhallinnalla varmistetaan, että toiminta jatkuu keskeytyksettä ja häiriöittä laadukkaasti ja kustannustehokkaasti. Riskienhallinnan tehtävänä on tunnistaa ja hallita organisaation toimintaan negatiivisesti vaikuttavia tapahtumia.

Riskienhallinta kohdistuu strategisiin riskeihin, taloudellisiin riskeihin, toiminnallisiin riskeihin sekä rahoitus- ja vahinkoriskeihin. Strategisia riskejä voivat aiheuttaa esimerkiksi radikaalit muutokset palvelutarpeiden kehityksessä, jolloin olemassa olevilla palveluilla ei saada esimerkiksi tavoiteltua kustannusvaikuttavuus-vastetta. Tai kehittämishankkeissa epäonnistutaan joko ajallisesti, resurssien mitoituksessa tai sisällöllisesti.

Taloudelliset riskit voivat aiheutua esimerkiksi hintojen noususta, sopimusehtojen muuttumisesta, tarjonnan vähyydestä tai palveluntuottamistapojen muutoksesta.

Toiminnalliset riskit voivat kohdistua esimerkiksi henkilöstön vaihtuvuuteen sekä työ- tai toimintatapojen muutoksiin sekä tiedonkulun eheyteen.

Rahoitusriskit ovat yleensä vahinkoriskejä, jotka voivat kohdistua esimerkiksi ICT-riskeihin (esimerkiksi järjestelmävirheet) ja tapaturmiin. Vahinkoriskinä tulee ilmoittaa, kuinka paljon käytetään vakuutuksia vahinkojen ja toiminnan keskeytymisten varalta. Lisäksi tulee ilmoittaa keskeisistä oikeudenkäynneistä sekä muista mahdollisista oikeudellisista tai viranomaisen toimenpiteisiin liittyvistä riskeistä. Rahoitusriskinä voidaan pitää myös esimerkiksi merkittävät maksuviiveet tuloissa / toimintatuotoissa.

1.3 Valvontatoimenpiteet

Valvontatoimenpiteet jaetaan **ennaltaehkäiseviin ja paljastaviin kontroleihin**. Valvontatoimenpiteiden avulla on tarkoitus varmistaa, että yksiköiden ja prosessien kaikilla tasoilla ja niiden kaikissa toiminnoissa on käytössä tarvittavat toimenpiteet, joilla riskejä voidaan hallita sekä ennaltaehkäisevästi että paljastavien kontrollien avulla. Ennaltaehkäisevien kontrollien tavoitteena on ennaltaehkäistä virheitä ja väärinkäytöksiä. Tällaisia kontroleja ovat esimerkiksi työtehtävien eriyttäminen (esimerkiksi laskujen erilliset asiatarkastus- ja hyväksymistoiminnot) ja järjestelmien käyttöoikeuksien avulla tehtävä kontrollointi. Paljastavat kontrollit on suunniteltu paljastamaan virhetilanteita liittyen esimerkiksi merkittävien suhdelukujen ja kehityssuuntien analysointiin, palkanmaksun oikeellisuuden tarkistuksiin pistokokeilla sekä kirjanpidon rahatilin ja pankkitiliotteiden väliseen täsmäyttämiseen.

1.4 Tiedon kulku ja viestintä

Tiedon kulku ja viestintä sisäisen valvonnan osa-alueena tarkoittaa sitä, että henkilöstö, tiimit ja yksiköt saavat esimiehiltään riittävästi tietoa tavoitteista ja suunnitelmista ja niihin liittyvistä muutoksista.

1.5 Seuranta

Seurannalla tarkoitetaan sisäiseen valvontaan ja riskienhallintaan liittyvää säännöllistä keskustelua ja arviointia esimerkiksi johtoryhmissä siitä, toimivatko valvontatoimenpiteet suunnitellusti, missä kohdin asiat eivät etene tavoitteiden mukaisesti.

2 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan kaupunkitasoiset painopisteet vuodelle 2021

1. Talouden sopeuttamistoimissa onnistuminen ja henkilöstövaikutuksiin varautuminen huomioiden peruspalvelujen toimivuus ja työhyvinvointi
2. Työelämän muutosten hallinta: etätyöskentely ja sen johtaminen, monipaikkatyöskentely ja uudenlaiset työympäristöt, työhyvinvointi, sairauspoissaolot
3. Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan osaamisen vahvistaminen. Ohjeiden päivitys ja henkilöstön koulutus.

3 Sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan painopisteet perusturvan ja terveydenhuollon palvelualueilla vuonna 2021

Perusturvan ja terveydenhuollon palvelualueiden sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan painopisteet ovat

- a) Asiakkaiden palvelutarpeiden massamuutoksiin varautuminen
- b) Asiakasohjauksen kustannustehokkuuden varmistaminen
- c) Monitoimijaisesti / integroidusti / verkostomaisesti toimivien palvelujärjestelmien kustannusvaikuttavuuden määrittely
- d) Eri palveluntuottamistapojen (oma, osto, palveluseli) kustannuksiin varautuminen ajanjaksolla 2021 - 2025

Palvelualueita pyydetään raportoimaan, miten se on huomioinut yllä olevat kohdat a) – d) osana 1. -2. kohdan kaupunkitasoisia sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan painopisteitä.

4 Yleistä selonteon sisällöstä

Selonteossa tulee ottaa kantaa **sisäisen valvonnan toimivuuteen lakien ja päätösten sekä hyvän hallintotavan noudattamisessa** erityisesti lakisääteisissä tehtävissä ja erityisesti silloin, kun niiden noudattamisessa on havaittu puutteita. Hoitotakuun toteutumista ja palveluun pääsyä lakien, asetusten tai muiden säännösten mukaan tulee arvioida. Selonteossa on myös aiheellista arvioida sisäisen valvonnan toimivuutta tilanteessa, jossa toimielimen tai viranhaltijan toimintaan on tilikauden aikana kohdistunut kunnallisvalitus, korvausvaatimus, syyteeseen asettaminen tai muu oikeusseuraamus.

Tavoitteiden, varojen käytön ja toiminnan tuloksellisuuden toteutumisen seuranta: Silloin kun tavoitteen asettamisessa tai määrärahan budjetoinnissa on tapahtunut olennainen virhe tai tulosvastuuta ei ole noudatettu tai toimivalta varojen käytössä on toistuvasti ylitetty, on asia syytä tuoda esille selonteossa korjausehdotuksineen. Käyttösuunnitelmaan sisältyvien tuottavuus- ja säästötoimenpiteiden eteneminen ja vaikuttavuusarviointi tulee laatia ja kirjata selontekoon. Jos vastuu- tai toiminta-alueella on määritelty mittareille tavoitetaso, on selonteossa arvioitava tavoitetason toteutumista. Talouden sopeuttamisessa on huomioitava peruspalvelujen toimivuus ja henkilöstövaikutukset sekä työhyvinvointi sekä arvioitava niitä selonteossa.

Palveluiden hankinta: Sopimukseen liittyvää sisäistä valvontaa on selonteossa aiheellista arvioida erityisesti silloin, kun sopimuksella on ollut sellaisia negatiivisia seuraamuksia, joita ei sopimusta tehdessä ole ennakoitu. Selonteossa arvioidaan, onko sopimusehtojen noudattaminen ja

vanhentumisaikojen seuranta ajantasaista ja kattavasti vastuutettua. Selonteossa myös kuvataan, kuinka kilpailutettujen palvelujen osalta on toteutettu tarjouskilpailussa hyväksytyä järjestystä.

Yksikön/palvelualueen myymät ja ostamat palvelut: Selonteossa kuvataan sopimusten tilanne sekä sopimusten noudattamista koskeva seuranta ja arviointi. Lisäksi kuvataan, minne kaikki sopimukset tallennetaan.

Kehittämishankkeiden valvontaa sisäisen valvonnan ja riskienarvioinnin selonteossa arvioidaan kaupungin sekä perusturvan ja terveydenhuollon palvelualueiden strategisten tavoitteiden näkökulmasta. Selonteossa kuvataan, kuinka kehittämishankkeiden hallinnointi, valvonta ja arviointi on toteutettu sekä miten muutokset/ poikkeamat on raportoitu. Lisäksi arvioidaan, miten toimintaa ja taloutta on seurattu, arvioitu ja miten on tehty tarvittavat muutokset tavoitteiden täsmentämiseksi.

Jos projekti on monen palvelualueen tai kunnan hallinnoima, niistä laaditaan erillinen osuus selontekoon.

Laskujen maksaminen: Laskujen hyväksyjät mm. arvioivat, onko laskujen maksut edenneet maksuehtojen mukaisesti, onko laskut asiatarkastettu asianmukaisesti, ovatko tiliöinnit oikein arvonlisäverotuksen näkökulmasta ja onko laskut kohdistunut tiliöinneissä oikeille palveluille.

Sekä laskutusta että asiakasmaksutulojen tarkistamista ja edm. laskujen maksatusprosessia arvioivat ensisijaisesti esimiehet ja palvelupäälliköt, joiden vastuualueelle ko. toiminnat kuuluvat.

Asiakkaat ja potilaat: Selonteossa kuvataan, kuinka asiakas- ja potilasturvallisuuden ohjeistus ja ohjeistuksen mukainen toiminta on toteutettu. Selonteossa myös arvioidaan kirjaamisen toteutumista, raporttien läpikäyntiä ja korjaavia toimintoja. Selonteossa lisäksi kuvataan, onko asiakas/potilastietojen kirjaaminen toteutettu sovitusti ja arvioidaan, onko toimittu sovitun käytännön mukaisesti.

Henkilöstö: Henkilöstösuunnitelman mukaisen toiminnan toteutumista on sisäistä valvonnan selonteossa aiheellista arvioida mahdollisimman monipuolisesti. Pehdytyksen arvioinnissa selvitetään uusin ja uusiin työtehtäviin siirtyvien työntekijöiden, sijaisten, opiskelijoiden sekä vapaaehtoistyöntekijöiden ja asiakkaan/potilaan läheisten pehdytyksen toteutuminen pehdytysohjelman mukaisesti.

Sisäisen valvonnan selonteossa arvioidaan kaikkien työntekijöiden kanssa käytyjen kehityskeskustelujen toteutumista. Lisäksi selonteossa vahvistetaan, että henkilöstölle kohdentuvat haitat tai läheltä-piti-tilanteet on kirjattu kirjataan WPro ohjelmaan. Selonteossa kuvataan ja arvioidaan myös henkilöstön kanssa yhteistyössä laaditun työhyvinvoinnin kehittämissuunnitelman toteutumista.

5 Selonteon valmistelu

Tämän selonteon valmistelu vastuutetaan siten, että

- Ü esimiehet valmistelevat osaltaan sisäisen valvonnan ja riskienarvioinnin palvelupäälliköille
- Ü palvelupäälliköt arvioivat ja kokoavat oman alueensa sisäisen valvonnan arvioinnin ja riskienarvioinnin asiakkuusjohtajille
- Ü asiakkuusjohtajat arvioivat ja kokoavat oman vastuualueensa sisäisen valvonnan ja riskienarvioinnin selonteon ja se esitetään perusturvan ja terveydenhuollon johtoryhmälle

Tilinpäätösohjeissa määritellään sisäisen valvonnan ja riskienarvioinnin selonteon liittämistä osaksi toimintakertomusta.